

Németh István Péter

Az örök vadlúd V-je alatt

Madár-motívumok és változásaik

Simon István költészetében

(Részlet)

Simon István lírájában 1960 után a családi kötelékek jelentősége megnő. Nem mintha eddig a szülők, a szerelmek, a gyermekkori közelállók nem szerepeltek volna a költeményekben, ám Simon figyelme fia születése után egyre többször versbe örökíti az otthoni élményeit. Bevallja feleségének, hogy nélküle aligha volna élete, ereje. *Nélküled* című versének nyitó képe a fészkekre visszatérő fecskét és a gólyát láttatja, s azonmód intim hangulatot is fest említésükkel:

*A fecske, meg a gólya
ha esti húst érez,
röptét odacsomózza
a fészkehez –
nélküled a hazatérés
nekem sehonnani,
semmibe tűnnek az érzés
fonalai.*

Hévízen, a szűkebb pátria gyógyfürdőjének közelében is versébe fotografálta a gólyákat:

*...a fán gólyák fakeréken,
Térszene a nyitott téren...
(Hévízi képeslap)*

A termékenységet szimbolizálja e madár a nép képzeletében, az újszülöttet is gólya hozza... Ősszel a gólyák és a fecskék útra kelnek. Vonulásuk és az

iskolakezdes idöben egybeesik. De 1961-ben még kisdíák idejénél is tovább hátrál az idöben, pályás koráig katapultál vissza a képzelete. A 'fecske' tájnyelvi változatát, ahogy Bazsin hallotta, a 'föcské'-t rímeltette a költö a 'kötötte' szóra:

*Ősszel anyám keresztbe-átul
a nyakkendöt körém kötötte;
szárnyként mozgott a csücske hátul,
derekamra tapadó föcske.
(Kövek a napon)*

A kétkezi emberek sorsáért felelösséget érzö költö íróasztala köré a valóságban és a képzeletben is gyakorta gyültek ismerösök. Simon *Kezek, szárnyak* címü költeményében látomássá tágított kép örökíti meg öket. A költö személyes ügye és a közügy eggyé válik, ám így még kiszolgáltatottabb helyzetben találja magát. Alkotóként és emberként kell megövnia a rábízottakat. Keserüen idézi föl az epifánia csillagát, amely nincs segítségére: „nem süt le betlehemi csillag”. Kormos István *Pásztorok* címü versében van hasonló fájdalmas hiátus: „utat mutatni csillag nem ragyog”. Akár József Attila (*Egy, kit öse bögvé védett...*) hasonló reflexről beszél Simon is e vers második szakaszában. A kisfiát megövnii akaró apa az egyszerű emberek karjának mozdulatait szárnyrebbetéshez hasonlítja. Ezek az emberek bújtatták hajdan – Kormos István szavaival – a kisdedet csürhész Heródesek elöl:

*Ilyenek ők, az íróasztal
szélén ülők, különben nappal
kosarat visznek a piacon,
s széttárva, mint szárnyát a karvaly,
velük védek egy kisfiút...*

A költemény metaforaláncában a versek és a szárnyak felelnek meg egymásnak. A költő egylényegű a pályájával és a verseivel. (Ady önmagát többre tartotta a verseinél: *Én voltam az Úr, a vers csak cifra szolga...*) Simon István személyes pályája és vers-madarának röpte fedi egymást, sorsszerűen, még előrevetített hullásában is:

*Szárnyak ezek, majd hulló szárnyak,
s a lényeg úgyszólván az talán csak:
végül milyen magasra visz
föl, föl a feledhetetlen röpt,
bár magával viszi a meglőtt
sas a szárnyát zuhanva is.*

Simon István – hogy sorsát érzékeltesse – két ragadozó madarat írt versebe. E tény igen beszédes, hiszen ha létharcát karvallyal és sassal tudta csak bemutatni, az azt jelenti, hogy küzdelme nem bagatellizálható el, heroikus, s nem nélkülözi a súlyosabb konfliktusokat, ütközeteket sem. Közben kishia alszik, járni, majd beszélni tanul... Fújnak a böjti szelek 1962-ben, Simon úgy érzi, szárnyuk van nekik is:

*...a házak között szárnyukat
úgy csapkodják,
mint a ketrecbe zárt ludak.*

Naiv hitének hangot ad. A szelek, amelyek ugyan nem lehetnek szabadok, de a Földet, akár egy tojást, mégis feltörik, s abból úgy bújhat ki a tavasz már, mint a csibe. Simon István lét-szelídítő hitének vagyunk ismét tanúi: a ragadozó szárnyasok után megint házi madarakat említ, akiket az ember magához szelídített: domesztikált. Alvó édesanyja szobájába, amikor betoppant, nem röpi felé senki, de a sötét szoba faláról feledhetetlen csendéletet festett, amely legalább annyira forró vallomás, akár Petőfi megannyi zsáner-remek:

*Nézek a fali fészületre,
madárként csüng feje felett,
mint a zajtól mi felrepült, de
a látásomra megmeredt.*

A Megfeszített teste a Lélek madaraként mutatkozik a vers záró strófájában. Nem csupán anyákról szóló antológiák, de istenkereső versek gyűjteményeinek is éke lehetne ez az *Elágazó utunkon* című Simon-opusz.

1964-ben, pontosan két évtized távolából, a költő visszagondolt a háborúra. Kiderült, mindaz, ami történt, milyen közeli még. Mert azóta minden ősz nemcsak a levelek, de az emberek hullását is földidézi. Az ismerős őszi ábra az égen, a V-alak, amit a vadludak rajzolnak, Simon számára ekkorra a katonás rendbe állított, levadászható embercsoportot jelképezi:

*Szabályos, őszi rendben szállnak a vadludak,
alakatukból mégis mi kezd fölremleni?
még csillogni kezdenek, ha látod, hull a makk,
foszló hevederek kihullt töltényei...*

Ritkultak a madarak a Simon-versekben a hatvanas évek közepéig. Csak két versben, de azokban is csak a hangjukkal voltak jelen. (Kakukkos erdők, vadgalamb-búgású bozotos szerepelt a *Keresztúton* és a *Sikároson* című költeményekben.) Különös stílusértéket kapnak a madárnevek, illetve a madaras költői képek. A negyven esztendő költő életpártian, de már derékig a sírba képzelettel a létét. Ezt józanul, méltósággal már 1960-ban tudatosította magában. Szembenézett végessége tényével. (Vö. *Június* című versével! – „Nézem a tünt tavasz / s a nyár új fényeit, / melyek égnek, s egyszer / majd úgy merednek rám / hűvösen, kései / ősömbe érve, mint / mákra a kosaras / asszonyok kései.” A hatvanas évek közepétől Simon valójában az *őszikéit* írta.)

Ha a fákra nézett, már nem a lombok, de a gyökerek érdekelték. A dalos pacsirtáról is – hisz az a magasban jár, míg a költő a földön és a földben – múlt időben írt:

*... tapostam a földben
esővert szántáson
tinókkal meztláb,*

*régen volt, fölöttem
szóltak a pacsirták.
(Gyökerek)*

A múlt – melyből a tápláló és megtartó erők származnak – egyre fontosabbá vált a költő számára. Simon eredendően nem volt nosztalgikus alkat, még csak az elégiák sem érdekelték volna, de éppen olyan dolgok és értékek után vágyott, amelyek pont a szeme láttára süllyedtek el az időben. A paraszti létforma nem is olyan lassú pusztulásra ítélese joggal bizonytalanította, sőt rémisztette el. A zalai dombok, kicsinyke hegyoldalak pincéiben még leszüretelnek a gazdák, de kísérteties sírást hall már ki a must énekéből. Forrás közben valóban hangot ad a lé, s ezt a muzsikát rögzítette Simon verse, akár egy népi siratót Kodály fonográfja. A Keleti-tengernél egyszer már vélt szirén-hangot hallani a költő, most megint ezt az időtlen, kísérteties dallamot kénytelen befogadni füle. Akkor a hitves közelsége volt számára a biztonság és a létvigasz, most már a borospincében hallott ének a társtalan vadlúd panaszához is hasonlít:

*Büvölő hangszerén
tán nem is a must:
őszi árban egy szirén
énekel – a múlt.*

*Ez a fájdalmas hang
nem is zenei
dallam (hogymondjam)
világeleji;*

*lefüggönyözött csendben
gyermek gögicsél
így, vagy szennyezetlen
fújó úri-szél.*

*S fehér pincefalra
verődve lehull,
s mert senki se hallja,
kezdi új meg új,*

*panaszos sírását
a novemberi
éjben, mintha társát
vadlúd keresi...
(A must énekel)*

Pilinszky János mint keresztény-egzisztencialista költő számolt be, hogyan hallotta meg a létezés „időtlen sírását” a Balatonnál, az övéhez hasonló fájdalommal, s a művészi megformáltság hasonló szintjén sírta el Simon István a maga sors-panaszát, amelynek végén halálra szántan is kiállt a dal, a legartikuláltabb emberi megnyilatkozás mellett. Ars poetica-számba menő vallomás ez részéről. Ebben az (1965-ös) évben még egy verset írt, a *Péter-Pál erődben* címűt. Feltehetően a korkíválmak is a költemény megírására készítették, de Simon István tudta jól, hogy a bebörtönzött örök bátrak között mindig voltak magyar költőelődök is. (Vidékéről a felvilágosodás költője, a forradalmár Batsányi például.) Simon a gólya-babona ártatlanságával állítja szembe a történelmi változások véres valóságát:

*De tudja, bármi szűk a cella, gólya
ahogy nem hozhat végül gyereket,
elgondolja, míg útját föl-le rója,
hogy minden új még kínban született.*

A vers nem illik bele az esztendő termésébe, ám sikerült darab, még úgy is, hogy feltehetően nem lehetett úgy, hogy a közéletben elfoglalt pozíciója miatt ne írja meg. Viszont jelentős, fontos vers már az *Eladó házak elégiája*. A sok madár mintha azért hiányzott volna csak, hogy most az elnéptelenedett, eladásra váró házak képét még elhagyatottabbnak lássuk. Jövőtlenül. Simon szomorúsága testvér az eladó házak panaszával. Ő beszéli ki helyettük az elárvultságot, míg az üres házak a költő bánatával néznek vissza a táblaüvegeik mögül. A bitangjára maradt udvart látja az olvasó, mint valami vesztt édenkertet:

*Vár a kert is, ahogyan az ősz itt
feledte, s a vörös füveket
csonkig marta a szikkadó hólé;
a cinkehang
a körtefákon
mintha emlék volna, téli visszhang,
elhalkuló harmonikaszóé...*

Simon István áthárítja az őszre azt, amit az ember tett igazán: *itt feledte* ezt a kertet. Ha nem bízna ekkor az emberben, hogy majd mások jönnek, akik

meg fogják vásárolni ezeket az ingatlanokat, s ugyanúgy folytatják mindazt, amit az előző családok, tán verset sem tudna írni.

*Márciusi sárban csirkelábnyom
mintájával s dermedt szalmaszál
ékirásával körülkerítve
várva vár
biztos esély nélkül ácsorogva
ez a ház itt, az újkori bálvány,
hogy valaki mégis megtekintse...*

Ez a szomorúság még elmondható, kifejezhető. A cinke adta hangfoszlány, a tavalyi csibe lábnyoma a fagyban közeli életjelek, de a lesoványult varjak baljósan kavarnak. Vajon az esztendő elég-e ahhoz, hogy a kizökkent időt egy új gazda helyre tegye?

*Ez az eladó ház se ért semmit
az egészéből, hogy mit is akarnak
mégis vele; jön a nyár (a kertig
húzódtak a lesoványult varjak
a kitakart vetésekre már),
vár csak addig
a nyárig tán vagy még őszi? –
amíg végre vevőre talál...*

A költő fura elégiát írt, amelyben húsz évet előre szaladt, majd harmincat vissza, akár egy nyugtalanító rapszodiában. Reményében is ott a fájdalom: emlék-ékszerboltok lesznek legjobb esetben ezek a házak egy magyar Ponte Vecchió... Fennmaradnak ugyan, történelmünk is kiolvasható lesz belőlük az unokáknak, csak éppen nem maradnak otthonok, élhető életek számára nem lesznek födelek. (Hitchcock madarai sem ijesztőbbek ennél a filmvásznon.) Negyven évesen Simon István számba veszi azokat a csodákat, amiket a világban látott: a narancsos holdvilágot Taorminában, a Sarkkört a havas tajgán, a trópusi dzsungelt... Ám a *Tavaszi szőlővidéken* című versének tanúsága szerint semmi sem olyan szép, mint a fényben s párában úszó szülőföldje, ez a „partos, kicsi Hellász” Zalában:

*Ó, mert sehol a nagyvilág
más táján a kikeleté
színében sem hasonlít rád,
vidékem, ha észak felé
repülnek már a vadlibák...*

A vonuló vadlibák ismerős rajzával találkozunk ebben a Simon-költeményben is. A vadludak és a ludak – idáig jutva is – a Simon-életműben a legtöbbször emlegetett és ábrázolt madarak. Minden hatodik madár vadlúd vagy lúd a költő utolsó könyvéig, a *Rapszódia az időhöz* című kötetéig érve.

Az életművet berekesztő kiadvány fehér és vékony volt, ám a költő közel évtizednyi verseit tartalmazta. Nyitó költeménye is madarakhoz, a fecskékhez szólt. Simon Asszuánban találkozik e kedves szárnyasokkal, akiket legalább ötször már eddigi verstermésében is ábrázolt. Ám így még soha: ezúttal egy másik földrészen találkoztak. Versenyre hívja Simon a fecskéket 1967-ben, hiszen hazájára gondol, s arra, hogy vajon, ki ér előbb haza: ő vagy a fecskék? Mert:

*...hogya létnek egy röpte a sorsunk
és Afrikában így összefutottunk,
vigye meg, közülünk ki előbb hazatér... (Asszuán
fecskéi)*

A következő esztendőben e vidám anapesztusokat drámaibb jambusok követik. Simon a szavakat szólaltatná meg, amelyekből költői világát építette. Szinte Kőműves Kelemennéi emberáldozat kell, hogy egybeálljon az építmény. Szavak dirib-darabjaihoz, hogy egybetapadjanak, a költő húsa-vére kell végül. Míg csak föl nem írják a fejfájára, hogy *ettől eddig élt*. Nagyon szép és jellemző Simon István lírájára, hogy a szavakat hangos madarakkal felelteti meg metaforaláncában:

*Szavakból is a létező világ
egy-egy látható darabja kiált
felém már egyre tüntetőbben:
kiindulhatnál kezdésül belőlem!
S tolakodón a többi jön velem,
gyerekkorom ringató bölcseje
kis fiókái, egész fészekalja
csicsijjától a férfigyöttelelem
vércséjéig mind –*

A bölcsője és a ringó fészek közötti hasonlóság alapján teremtett névátvitelt már 1955-ben is, lásd a *Bölcsőm halálára* című versénél! A bölcső mellett egyre többször feltűnik a koporsó képze is. A béresek emlékére írta az *Egy pusztai temetőben* című versét. A paraszti udvar szárnyasainak hangjára kezdődött a valahai béresek számára a nap:

*Elszaladt egy keserves élet
attól még, hogy a pusztai
béres órájára sose nézett;
csak fölkelte lámpást gyújtani,
ha mocorogtak tyúkjai...*

Simon István előszeretettel emelte be költeményeibe a köznapi motívumokat. Kormos István sem szégyellte az úgynevezett érzelmi közhelyeket. Ám a XX. század harmadik negyedében a civilizáció néha a legegyszerűbbnek tűnő jelenségeket is elbizonytalanította, „relativizálta” magának. Vele szemben Simon, aki ódát szentelt az értelemnek, egy ellentmondásos, rohanó világban őrzi meg józanságát a paraszti ősök példáinak segítségével:

*A napkelte megelőzi az estét,
vagy fordítva, az alkony a reggelt?
Micsoda kérdés! Ha tudni szeretnéd,
őt kérdezd, aki hajnalban felkelt.
(Előzés)*

A költő ez utolsó életszakaszában bebizonyítja, hogy képes kikezdehetetlen remeket írni a „sültvaló”-ból, a szemünk előtt ismerősen ellebegő látványokból. Érvényes, korszerű mondandója a dalköltészet eszközeitől időtlenné válik. Lám, a vadludaknak is egész verset írt Simon, miképpen a fecskéknek. Nem véletlenül. Mostanra, összegzésféleképpen, alakult ki benne az a sorsmetafora, amelyben az egyénnek és a közösségnek a relációját a legtökéletesebben láttathatta, szívéhez legközelebbállóan kifejezhette. Egy közhelyet, amit a gyermek is tud, ragyogtatott föl, de úgy, mint senki őelőtte. A vonuló vadludak V-je a győzelem betűjét formálja a latinok óta, és seregnyi üzenetet olvastak ki röptükből az ókori madárjósok, no meg a XX. századi ornitológusok, aerodinamikával foglalkozó tudósok és írók s költők:

*Madarat a tolláról ismered föl! –
Tartja a köztudat;
De nem láttam én még közelről
Soha egyetlen vadludat.*

*Nem ácsorgott a büzlő ketrec
Ganájában, mint csibe.
Még úgy se láttam, soha egyes
Példányként, még röpnél se.*

*Angyalárnyék volt csak a nádnép
Minden szárnyas madár-jele;
Előre nyúlt nyak s fakanálként
A két lába hátrafele.*

*Így ismertem, mert a valódi
Valójában nem él külön.
Szállnak az ég sereghajtói
Váltva egymást az élükön.*

*Két szárnyát összerendeződik
Elsuhanni együttesen.
Sötétedés után is mindig
A hangjából megismerem.*

*Egy ékként száll a bennem élő
Kíirthatatlan sok madár,
Kikre fegyver is fölfelé lö
Kényszerből és mikor talál:*

*Mintha egy toll hullna alattuk
Csak ellebegve, de vonul,
Röpnél tovább az örök vadlúd
Együtt elfogyhatatlanul.*

Simon István a vadludak égi V betűje, az „angyalárnyék” alatt egy hasonlatban felidézi a földi szárnyasok világát is. A földön járó ember és a repülni képtelen csibék tartoznak a kétszintes költemény alsó részébe, a vadludak pedig a felsőbe. Valóság és égi mása? Igen, de még inkább kétféle valóság, amelyek közül a másik, a második, a felső szinten lévő az igaz, nem csupán a valódi. Simon költői üzenete arra épül, hogy a madár mint egyed és madárcsapata nincs külön. A vadludat úgy ismerte meg gyerekkorában a költő, hogy sok-sok vadlúd adja ki azt az ék-alakzatot (amely önmagában is

madárhoz hasonlít), amely számára a vadludat jelenti. Míg a csibéhez a ganaj képzete társul, addig a vadlúddhoz a tiszta, éteri magasság. (Simon Istvánék emberiség-hite szeretett volna kifejeződni a vadlúd-csapat által: az emberiség közösségekben létező emberegyedek összessége kellett volna, hogy legyen. Mert így szép, mert így volna nagyszerű, de még tán logikus is. Selma Lagerlöf svéd szerelmes földrajzában, Nils Holgersson-regényében a rosszcsonk kis gyermeknek az egész világhoz való viszonya változik meg attól, hogy vadlúd-csapat viszi el. Vagyis: az ólak Márton gunarával együtt föl, föl az égbe. Tudományos magyarázat is van rá, hogy egy V-alakzatban repülő vadlúd-csapat 71 %-kal hosszabb utat tud megtenni, mintha az egyes madarak külön-külön, egyedül csapdosnának a szárnyaikkal. A Simon-vers születésének esztendejében, 1969-ben írta Nagy László is azt az azóta híressé lett előszót az *Elérhetetlen Föld* című antológiába, miszerint: „*Fiatal tehetségek, ha felrepülni rajban akarnak, az néha törvényszerű pillanata az irodalomnak.*”

S nem csupán egy nemzedék indulását könnyítette meg a rajban való fölrepülés, de a mai ergonómia tudománya szintén kimutatta, hogy ha az emberek úgy bánnának az energiáikkal, mint a madarak, akkor csodákra lennének képesek, hiszen, amikor egy-egy madár suhint a szárnyával, felhajtó erőt képez az őt követő madár számára. S amikor egy lúd kiesik a V-alakból, akkor hirtelen, akár úgy is érezheti, mintha mázsás súly húzná le a földre. Ha elfárad a csapat élén röpködő madár, akkor pihenni hátrébb sorolódik. Simon István előtt Erdélyi József verselte meg több ízben is a vadlúd-csapatok röptét. Jellemző módon ő a vezér lúd szerepében örökítette meg önmagát. Nyilván, mert a saját korában is költőként ez a fajta művészszerp volt az eszménye. Simon István olyannyira szerény alkat lehetett, hogy saját ambíciói (ha voltak egyáltalán ilyen egyéni törekvései a közéletben) nem derülnek ki a vadludas verséből. Úgy érezte, nem az egyén a fontos. Nem a vezér madárra tette a hangsúlyt, hanem az egész csapatra. Sőt! Ha egy-egy vadludat lelő a nagy vadász a csapatból, attól még az örök vadlúd repül tovább, „*együtt, elfogyhatatlanul*”. A vadlúd-vonulás megjelenítése éppolyan tökéletesen tükrözi a költőnek a homo sapiens küldetésébe-

történetébe vetett hitét, mint ama a ló- és lovasáról szóló Ady-strófa:

*A nagy Nyil kilövi alóla
Kegyelmed egy-egy szép lovát,
De ülted szebb lóra az embert,
Hadd vágta tovább.*

Az egyes ember élete a csapat útjához képest csak alálibegő tollnyi. (Vö.: Ady Endre *Új s új lovat* című verse óta tán senki sem láttatta hasonló-pontos allegóriában a az időközön át vonuló nembeli emberiséget.)

(Talán Király István professzor úr, Simon István barátja és munkatára, ezt nálamnál hivatottabban tudta volna elmagyarázni.) Simon, a költő, e vers tanúsága szerint a létezés értelmét is megtalálta. Illetve innen nézve nem tartotta nyugtalanító egzisztencialista kérdésnek, hogy mi végre minden?, hiszen a nagy közös vonulásba simultan az ember tulajdonképpen célját is elérte már. Megkockáztatom, hogy e költemény a közösségi társadalomba vetett hit egyik legszebb művészi megnyilatkozása volt, amelynek emberi és művészi hitelességét megkérdőjelezni – legalábbis cinizmus nélkül – ma sem tudná az utókor.

1969-ben Simon István a vadludas verse mellett mindössze négy költeményt írt. Halálélményéről, veszendőség-tudatáról ír verset Mindszent havában, s a halottak napját követően egyetlen óraszámplapként tűnik föl fölötte a csillagos, holdas égbolt. Ölyv kiált és kakukk szól az *Egy régi krumplesszekéren* című verséből. Mint a novemberi alkonyokon, úgy a költeményben sincs Nap, a fényforrás egyedül a Hold tüköre. Ingalapként az suhint végzetest a költő képzeletében. Simon most ért a pályája csúcsára, s 1971 tavaszán is egy harminc esztendővel azelőtti tavaszt idéz föl, mikor

*Minden mutatta, hogyan születik;
lány fészek lett a völgy és ibolyás
foltjaival a sok kis domb pedig
egy-egy pöttyös rigótojás...
(Tetőn)*

A komplex költői képben rend, értelem, szépség harmóniája van jelen. A születés, a madárfészek,

a tavasz képzete szétválaszthatatlanul s egymás hangulatát és jelentését erősítve üzennek az élet kezdetéről. Gyönyörű a realitásuk, amely észrevétlenül impresszionista hangulattal is töltődik. Erről a magaslatról kell a költőnek – akinek nem csal az előérzete – alászállni. Nem lassan, mint Burns John Andersonja, hanem hirtelen... Fölpillantott a téli égbolt csillagaira, kirajzolódni látta belőlük mestersége rekvizitumát, a daltalanná hidegült, néma Lírát. Simon azonban úgy érezte, még tartozik a legszebb összegzéseivel. A madarak közül Fiastyúk csillagképét is versbe fogta még egyszer (életművében másodszor), aztán ismét (már halott) édesanyja földi jószágainak képével nyitja legújabb versét:

*Fázósan elülő tyúkjaidnak
deres szalmán míg kárálva hívnak,
a hold mintha mutatná a ténnyt;
rádöbbenve végtére, hol is vagy,
ég nála az esthajnali csillag
mozdulatlan rúdzeblámpaként...*

Simon a téli udvar tyúkóljában ezúttal nem végsőkig beszűkített teret vagy bűzlő ketrec ganaját látta és láttatta, hanem a betlehemi deres szalmát... A naturalista ábrázolásmód helyett maublertschi barokk, megdicsőítő pompába emeli édesanyja emlékét. (Így látta gyermekkorában a sümegei freskókon.) A katroc madarainak valóságától a Mária-mennybemenetel magasztos jelenetig emeli Simon a Bazsiban talált, édesanyja nélküli fagyos valóságot. Az esthajnal-csillagot (Szűz Mária csillagát) diadémmal ábrázolta a diófán, s költőként erre az anyai dicsfényre számít már egyedül. (Nem a jelentől, s még csak nem is emberektől várja – kora szavaival élve – érdemei elismerését.)

Simon István az utolsó, karcsú verseskötetében is virágok és fák állnak, a gyermekkorát megannyi szép részlete szerepel, akár korai költészetében. A tájrészletekben a hajdani görnyedező, szorgalmas ősök emléke eleven még, a háziállatok, az ökrök s a tehének szakrális keretbe kerülnek, az alvó betlehemi kisded körül állnak (*Maulbertsch sümegei freskóira*). A madarak is ott szálldosnak, keringnek, földre röppennek e kötetke oldalain. Ugyanazok, amelyek első verseiben szerepeltek a kakukktól a lúdon át a gólyáig.

A gólya a nyári rétek vizein lából át a *Száz iramló nyári sor* ötödik strófájában. E madarat kilencedszer ábrázolta Simon. Ugyanezen vers egyik merész metaforája a madár és hulló toll képzetét ismét fölillantja. Miképpen a bölcs = fészek névátvitelt is képes volt új meg új költői tartalmakkal tovább gazdagítani, úgy e meghökkentő költői kép logikájában is következetes és bravúros a szerző:

*...csak a por mesefény / habozik / a koczik / kerekén
// a szélfújta parázs / lovacskán / a szerszám-/
vasalás // míg nyújtva nyakát / mozgatja / oldalra /
ajakát / nyálát hab-madár / tollaként / szórja két /
zablaszár...*

Simon István e versében elhagyta a központozást. Édesanyja írt így pontok és vesszők nélkül levelet, valamint a modern francia költő: Apollinaire. (A kétféle szépség: a tanulatlan bazsi asszony kalligráfiájáé s a kalligrammáé a költő szívében és versalkotó fantáziájában fedte egymást. /*Levelek*. 1960/)

Simon István ha versében megjelenített egy madarat, akkor azt nem csak egyszer tette. Így váltak a szárnyasok motívumokká a költészetében. Könnyű felsorolni azt a néhány madárfajt, ami nem tér vissza a költeményekben, csupán egyszer említődik:

fülemüle
fürj
kánya
keselyű
sas
szarka
szalonka
vércse

118 esetből mindössze nyolcszor fordul elő, a fenti madarak esetében. Még a ritka mitológiai madár-asszony, a szirén képe is ismétlődik, sőt, láttuk, a mennybolt Fiastyúkjá is visszafog Simon költői égboltjára. Mintha csak arra kérlelte volna a beteg költőt addigi oeuvre-e, hogy zengettesse föl még egyszer azt a madár-kórust, amely harminc éve már, hogy szólt, szól a verseiből. Féltucatsszorra kezdett fityülésbe a rigó s kakukkolt a kakukk, ötödször fogott dalába a pacsirta, harmadszor kezdett

búgásba a vadgalamb, amikor Balatonfüreden Csokonai alakját idézte maga elé Simon István:

*Tárd ki, hajnal, gyöngyházzsínű ajtód!
Nyiljanak a fény előtt kapuk.
Napra vár a sok-sok szárnyas apród,
számol már az erdön a kakukk;
számolja a hangot
bokron, ágközön –
várja a napot, hogy
jön és ráköszön.*

*Ó, hajnali kórus! – rigófüttyel
megeredve cseng-csobog a hang,
pacsirta szól, aztán a mély kürtjel
búgásával kezd a vadgalamb;
és ha belekóstolt,
fújni már öröm –
várja a napot, hogy
jön és ráköszön.*

E balatonfüredi madár-kórus hangverseny után Simon István kötetében már azok a szonettek következnek, amelyekből a költő idő-rapszodiája szól. Szonettekből épül föl ez az életművet lezáró ciklus, amin elégikus szólamok vonulnak végig, a befejezésig, azaz a végkicsengésig. A madárhangok közül is azt a kakukk-szót halljuk, amihez Bazsin (és más településeken is a nép körében) érdekes babona kapcsolódott. Aki hallotta, megszámlolta, hogy e madár hányat kakukkol, s olybá vette, hogy annyi év van hátra az életéből is:

*...s beleborzongtunk, bújkálva ha fujta
az évet, mit rekedten ránszabott.
(Rapszódia az időről. 6. szonett)*

A *Téli rapszódia* című ciklusba Simon két madár képét komponálta. Egy világos és egy sötét testű szárnyas került a költeménybe. Nem véletlenül. Fény és árnyék, élet és halál szimbólumai e madarak. Fehér libák és vén kacsák mellett varjak feketéllnek a harmadik szonettben. Bernáth Aurél festett hajdan a hómezőbe varjakat, – Illyés Gyula híres szociográfiájának, a *Puszták népének* borítójára is a *Nyugatnál* e Bernáth-festmény került. Ám nem csupán komorságot és gyászt sugallnak

e strófák. Ugyanis az egyetlen kukoricaszemért lekerengő varjú – a fűrjellel ellentétben – itt marad a télben is, ezen a tájon. Simon mindkét madár dalát hangutánzó szavainkkal lekottázza: a *pility-palattoló* fűrj és a *kár, kár, koár*-ozó varjú közül az utóbbi az, amelyik felé Simon szíve húz. A madár feketeségénél sokkalta inkább a fehér a gyász színe e költészet záróakkordjában. Mint egyes tájainkon a fehér gyász, olyan Simon lírájában a valóság utolsó részlete. A befagyott és behavazott patakparton egybefehérül minden, csak a kacsák rőt (tehát piros, életszínű!) talpa hagy a természet nagykönyvébe juharlevél-forma vízjelet... A többi makulátlan, mint a tisztaszobák ágyneműje, vagy akár a paraszti szemfödél.